

ИНФОРМАЦИСКА БЕЗБЕДНОСТ - КОМПОНЕНТА НА НАЦИОНАЛНАТА БЕЗБЕДНОСТ ВО РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЈА

Кратка содржина

Информациската безбедност се јавува не само како еден од облиците на безбедноста, туку и како пресек на сите облици на безбедност во кои информатичките технологии заземаат важно место. Поимот, содржината и суштината на информациската безбедност во доктрините на САД и Руската федерација се дефинирани на различни начини. Различниот степен на општествено-економскиот развој и различниот степен на развој и примената на современите информациски технологии, доведе до наизглед дијаметрално спротивни стојалишта во сфаќањето на поимот информациска безбедност. Во трудот е елаборирана Информациската безбедност во Руската федерација каде истата е дефинирана од стојалиште на општата наука за безбедноста.

Клучни зборови: БЕЗБЕДНОСТ, НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ, ИНТЕГРАЛНА БЕЗБЕДНОСТ, ИНФОРМАЦИСКА БЕЗБЕДНОСТ, ИНФОРМАЦИСКО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ

Вовед

Поимот, содржината и суштината на информациската безбедност во доктрините на САД и Руската федерација се дефинирани на различни начини. Различниот степен на општествено-економскиот развој и различниот степен на развој и примена на современите информациски технологии, доведе до наизглед дијаметрално спротивни стојалишта во сфаќањето на поимот информациска безбедност. Информациската безбедност во Руската федерација е дефинирана од стојалиште на општата наука за безбедноста па оттука најнапред ќе го елаборираме тоа стојалиште. Целта на овој труд е да покаже, на примерот на Руската федерација, дека информациската безбедност во современото општество е неодделен дел од пробле-

матиката на националната безбедност и дека претставува една од нејзините основни компоненти.

Концептуални основи и елементи на националната безбедност на Руската федерација

Националната безбедност претставува основа на стабилниот и прогресивниот развој на државите во светската зедница. Таа претставува состојба на заштитеност на животни важните интереси на поединецот, општеството и државата (националните интереси) од надворешни и внатрешни закани.¹ Националната безбедност е содржана во системот на националната безбедност кој го сочинуваат објекти на безбедност, субјекти кои ја обезбедуваат безбедноста и механизам за обезбедување на безбедноста со кој реализираат практичните акции. Основни објекти на безбедност се поединецот (нивните права и слободи), општеството (неговите материјални и духовни вредности) и државата - нејзиното конститутивно уредување, суверенитет и територијална целovitost. Субјектите за обезбедување на безбедноста се организации, државни институции, служби и самостојни поединци. Механизмот за обезбедување на безбедноста ја дефинира динамичката шема на обезбедување на националната безбедност преку збир на мерки, акции и постапки.

Системот на национална безбедност претставува севкупност на објектите на безбедност со избалансирани животни важни интереси, субјектите за обезбедување на безбедноста со нивните функции, права, одговорност, обврски, областа на компетентност, средствата за обезбедување на безбедноста во различни сфери на дејности и односите меѓу нив, во склад со кои се регулира, планира, организира, координира, синхронизира и контролира целисходна дејност за постигање и одржување на состојба на безбедност адекватна на внатрешните и надворешните закани за животни важните интереси на поединецот, општеството и државата.²

Остварувањето на национална безбедност е поврзано со значителни материјални издатоци и во услови на ограничени ресурси неопходно е оптимално управување со системот на национална безбедност. Механизмите за управување со безбедноста почиваат на научни методи со кои се решаваат основните задачи: проценка на постечкото ниво на безбедност,

¹ Концепција национална безбедност, указ на претседателот № 1300 од 1997 и редакција № 24 од 2000.

² Ibid...

дефинирање на оптимален збир на мерки за намалување на ризикот и дефинирање план за спроведување на мерките. Механизмите за управување со безбедноста претставуваат севкупност на законски акти, правни норми, мотиви и стимуланти, мерки и други активности во сферата на безбедноста кои овозможуваат ефикасно функционирање и користење на органите, силите, средствата и методите со кои се реализираат практичните дејства за постигање на целите на безбедноста.³

Системскиот приод на решавање на проблемите на националната безбедност подразбира дефинирање на концепција, стратегија и политика на националната безбедност. Концепцијата на националната безбедност претставува систем на гледишта за реализирање на националната безбедност. Стратегијата на националната безбедност ги изразува принципиелните елементи на внатрешната, воената и надворешната политика интегрирајќи ги напорите за зачувување на националните интереси. Политиката на националната безбедност има цел за обезбедување и поддршка на политичката, економската, воено-стратегиската и меѓународната положба на земјата која овозможува поволни услови за реализација на националните интереси.⁴

Приоритетите на националната безбедност не се постојани и можат да претрпат значителни промени во зависност од конкретната ситуација, од карактерот и од степенот на загрозеност. Компонентите на националната безбедност се: економската безбедност, безбедноста во политичката и социјалната сфера, воената безбедност, информациската безбедност, информациско-психолошката безбедност, морално-психолошката безбедност, еколошката безбедност, демографската безбедност и научно-техничката безбедност.

Информациската безбедност, како многу битна содржина на современото војување, не само што добива на значење туку избива и во прв план. Како таква таа е неодделен дел од националната безбедност. Информациската безбедност во сè поголема мерка добива и меѓународен карактер, бидејќи целовитоста на современиот свет, како општество, се темели на интензивната размена на информации. Елементи на информациската безбедност, во контекст на националната безбедност се: информациско право како правна основа на информациското општество, информациски аспекти на управување со воените сили и оружјето, информациското војување и информациската противодбрана, електронско војување како борба за доминација во електронскиот спектар, информациска безбедност

³ Ibid...

⁴ Ibid...

на информациските системи и заштита на информациите, заштита на државна тајна, извидување и служба за извидување, информациско-психолошка противодбрана и психолошко војување, информациско-психолошка безбедност и морално-психолошко обезбедување на населението, вооружените сили и други воените организации.⁵

Основни поими и концептуалниот модел на информациската безбедност

Информацијата е дефинирана како податоци за лица, предмети, факти, случувања, појави и процеси независно од формата на нивното претставување.⁶ Информациите можат да бидат претставени во различни форми и во различни медиуми и како основни се: документи, акустични информации и телекомуникациски информации. Документите се слики и алфа-нумерички знаци. Покрај документите на хартија разликуваме и електронски документи. Говорните информации се содржани во акустичните сигнали и носители се електромагнетните бранови.⁷ Информативните сигнали условно се: електрични сигнали, акустични, електромагнетни и други физички полиња во чии параметри може да се содржи, да биде пренесувана, чувана и обработувана доверлива информација со помош на технички средства и системи. Оттука апоред носителот (медиумот) информациите се делат на меки (акустично и електромагнетно поле) и тврди информации (хартија, магнетни и оптички дискови, полупроводнички мемории).

Информациските ресурси се дефинирани како документи и масиви на документи во информациските системи (библиотеки, архиви, фондови, бази на податоци и др.).⁸ Основите на правниот режим се дефинирани со закон⁹ каде информациските ресурси се објекти во односите на физичките, правните лица и државата). Тие претставуваат материјално добро кое има

⁵ Ibid...

⁶ *Федералный закон об информации, информатизации и защите информации*, Дума, 25.01.1995.

⁷ *Способы и средства защиты информации*, МО РФ, Москва, 1998.

⁸ *Решение Коллегии Гостехкомиссии России № 7.2/02.03.01., Специальные требования и рекомендации по технической защите конфиденциальной информации*, Москва, 2001.

⁹ *Федеральный закон об информации, информатизации и защите информации*, Дума, 25.01.1995.

сопственик и како такви подлежат на задолжително чување и заштита, што е регулирано со нормативно-правни документи. Нормативно-правните документи ја дефинираат доктрината на информациската безбедност и заштитата на информциите како и односите на различни нивоа во општеството во однос на надлежностите и одговорноста.

Информациските системи се севкупноста на документите (масива на документи) и информациските технологии кои со употреба на средства и системи во кои се врши некое дејство со информациите, реализираат информациски процеси.¹⁰

Информациски процеси се процеси на собирање, обработка, складирање, чување, барање и дистрибуција на информации.¹¹

Информатизацијата претставува организационен социјално-економски и научно-технолошки процес на формирање оптимални услови за задоволување на информациските потреби и реализација на правата на граѓаните, органите на државната власт, органите на локалната самоуправа врз основа на формирање и користење на информациските ресурси, документирање на информации (документи) односно, фиксирање на материјалниот носител на информации со реквизити кои овозможуваат нивна идентификација.¹²

Информациска безбедност е безбедност во информациската сфера (инфосфера). Таа физички се состои од три компоненти:

- информациска инфраструктура (уреди за пренос и обработка на информации);
- информации и нивните токови;
- персонал (кој извршува различни дејности).

Информациската сфера настанала како последица на појавата на новата општествено-економска формација на општествено-информациското општество. Таа со себе носи нови противречности и нови закани. Оттука новите закани бараат нови пристапи, каде концептот на *взаемна безбедност* му го отстапува местото на концептот *взаемна поврзаност*. Понатаму, покрај поимот *нуклеарен чадор*, сè поактуелен станува поимот *ин-*

¹⁰ Решение Колегии Гостехкомисии Росии № 7.2/02.03.01 г., *Специалные требования и рекомендации по технической защите конфиденциальной информации*, Москва, 2001.

¹¹ Ibid...

¹² *Федеральный закон об информации, информатизации и защите информации*, Дума, 25.01.1995.

формациски чадор. Во доменот на информациската сфера потребно е општеството да се обезбеди со информациски ресурси и да формира систем за заштита на информациските потенцијали. Императив во информациското општество е информациската доминација во животни важните области. Основен судар во информациското општество е сударот во можноста за пристап до информации.¹³

Ако безбедноста е отсуство на закани или можност за сигурна заштита од нив, тогаш информациската безбедност е отсуство на информациски закани, или состојба на заштитеност и стабилност во основните сфери на човековите дејности во однос на можни информациски дејства. Во тој контекст информациската безбедност е својство на социјалниот систем, повикана да гарантира таква состојба на информациските појави кои му обезбедуваат на човекот и општеството информациски услови за преживување и понатамошен стабилен развој.¹⁴ Информациската безбедност се протега на сите појави во инфосферата чии елементи, директно или индиректно, влијаат врз оптималната еволуција на општествениот систем обезбедувајќи услови за безбеден развој и прогрес. Оттука Информациската безбедност е *способност* на државата, социјалните групи и личности:

- да обезбедат со одредена веројатност доволни и заштитени информациски ресурси и социјален интелект, оптимална ентропија и инфосфера за поддршка на животните дејности и животните способности и стабилно функционирање и развој;
- да се спротивстават на информациските закани и напади, негативното информациско делување на индивидуалното и општественото знаење и психата на луѓето како и на компјутерските мрежи и другите технички извори на информации;
- да формираат лични и групни навики за безбедносно однесување;
- да поддржат константна расположивост во однос на адекватните мерки на информациската противодбрана;
- константно, по одредена програма за безбедност, да овозможат интерактивно инкомпорирање на вештачка интелигенција во социјалната средина.

¹³ П. В. Константинович, *От информационных войны к управляемой конфронтации и сотрудничеству*, журнал Факт № 9, 2001.

¹⁴ А. Д. Урсул, Т. Н. Цырдя, *Информационная безопасность, сущность, содержание и принципы её обеспечения*, Президент, 09.09.2000.

Во таква интерпретација информациската безбедност се јавува не само како еден облик на безбедноста, туку и како пресек на сите тие облици во сферата на делување во кои информациските технологии заземаат важно место.¹⁵

Системскиот приод за обезбедување на информациска безбедност во инфосферата опфаќа три целини:

1. *хуманитарна* која е поврзана со развојот на духовната сфера на општеството и правата на граѓаните во областа на информациските дејности (формирање и користење на информациските ресурси),
2. областа *информатизација* (форсирање и развој на единствен информациски простор во регионот, земјата и светското информациско поле) и
3. област *поддршка на безбедноста* за функционирање на информациската структура.¹⁶

Системскиот приод во објаснувањето на суштината и содржината на поимот на информациската безбедност претставен е во концептуалниот модел (табела 1).

Концептуален модел на информациската безбедност¹⁷

Табела 1. Информациска безбедност

Извор на информации	Луѓе, документи, публикации, средства за масовно информирање (медиум), технички средства, производство, работни материјали
Закани	Интегритетот, доверливоста, сигрноста на пристап
Извори на напади	Противници, конкуренти, престапници, корупционери, структури на власта
Цели	Запознавање, модификација, уништување
Објекти на напади	Податоци за составот, состојба во дејностите
Правци на заштита	Правни, организациони, технички
Средства за заштита	На сметка на разгласување, на сметка на протескување, на сметка на неовластен пристап
Модел на заштита	Предупредување, одвраќање, пресекување, противдејства

¹⁵ Ibid....

¹⁶ Ibid...

¹⁷ Ibid...

Според мислењето на В.П. Салњиков¹⁸ концептуалните основи на информациската безбедност се содржани во: научно-техничкиот прогрес кој неминовно води во квалитативно нова состојба на човештвото – информациското општество, а како последица на современите процеси се формираат информациските потреби на луѓето. Денес е општо прифатена тезата дека информациската безбедност е компонента на националната безбедност чија улога не само што расте туку избива во прв план. Стратегиски интерес за безбедноста на државата и општеството е развојот на информациската сфера но и нејзината заштита, бидејќи преку информациската сфера се реализираат заканите по безбедноста. Информациите денес, без преувеличување, се еден од главните ресурси за развој но глобализацијата на процесот на информатизација доведува и до несакани социјално-правни последици, економски, политички...

Информациската безбедност може да се набљудува и во контекст на *концептот на взаемна поврзаност* како доминантен концепт за безбедност на информациското општество.¹⁹ Суштината на концептот е премин од информациското војување кон управување со судирите и партнерство (*упавляемая конфронтация и сотрудничество*).

Информациското војување, како посебен облик на информациско спротивставување не се ограничува само на дезорганизација и блокирање на управувачките структури. Поради природата на информацискиот простор, информациските дејства во себе носат не само логички (потчинувања), туку и социотехнички (управувачки) карактер.

За да се премине од информациско војување кон управуван судар и партнерство потребно е информациите да им бидат достапни на сите (да бидат отворени)²⁰ бидејќи на тој начин се зголемува степенот на повеќе-значност и прогноза на информациите на сметка на информациските игри. Достапноста на информациите подразбира согласност и меѓусебна доверба меѓу општествените и политичките сили, кои пак без достапност на информации не се можни. Едно од решенијата е поместување на тежиштето од противодбрана на прибирање и аналитичка обработка на информаците како средства за предвидување на областите на системските судири.

¹⁸ В. П. Салњиков, *Концептуалне основи обезбечениј информационалной безопасности российскогo государства*.

¹⁹ П. В. Константинович, *От информационалных войны к управляемой конфронтации и сотрудничеству*, журнал Факт № 9, 2001.

²⁰ М. А. Вус, Ю. М. Нестеров, *Информационалное общество. Информационалное право. Информационалная безопасность*.

Доктрина на информациската безбедност на Руската федерација

Доктрината на информациската безбедност на Руската федерација донесена е на претходно наведените основи. Оттука под информациска безбедност се подразбира состојба на заштитеност на нејзините национални интереси во информациската сфера, која е дефинирана со севкупноста на избалансирани интереси на личноста, општеството и државата.²¹

Интересите на личноста во информациската сфера се остваруваат преку реализација на конститутивните човекови права и правата на граѓаните за пристап до информации, користење на информации за да реализираат со закон дозволени активности на физички, духовен и интелектуален развој, а исто така и преку заштита на информациите кои обезбедуваат лична безбедност.²²

Интересите на општеството во информациската сфера се остваруваат преку интересите на личноста во таа сфера, воведување на демократија, конституирање на правна социјална држава, достигнување и одржување на општа согласност во духовната обнова на Русија.²³

Интересите на државата во информациската сфера се остваруваат преку обезбедување услови за хармоничен развој на руската информациска инфраструктура, преку реализација на конститутивните права и слободи на човекот и граѓанинот во областа на одбивање на информации и нивна употреба за обезбедување на ненарушеното конститутивно уредување, суверенитетот и територијалната целовитост на Русија, политичката и социјалната стабилност, во безусловното обезбедување на законитоста и правниот поредок, развојот на рамноправна и взаемно толерантна меѓународна соработка.²⁴

Компонентите нанационалните интереси на Руската федерација во информациската сфера се:

- правата и слободите на граѓаните,
- информациско обезбедување на државната политика,
- развој на современи информациски технологии,

²¹ Доктрина информационной безопасности Российской Федерации, Президент, 09. 09. 2000.

²² Ibid...

²³ Ibid

²⁴ Ibid...

- заштита на информациските ресурси од неовластен пристап, обезбедување безбедност на информациските и телекомуникациските системи.²⁵

Интегрална безбедност - интегрална заштита на информациите

Концепцијата на националната безбедност и доктрината на информациската безбедност на Руската Федерација својата практична реализација ја добија во концептот на интегралната безбедност, односно во концептот за интегрална заштита на информациите (*интегрална заштита информации*).

Смислата на поимот интегрална безбедност се состои во неопходноста од обезбедување на таква состојба на условите за функционирање на човекот, објектите и информациите во кои тие со сигурност се заштитени од сите реални видови закани во текот на постојаниот произведен процес и сите животни дејности.²⁶ Имено луѓето во секојдневниот живот се среќаваат со различни видови на безбедност (пожари, еколошки, финансиски, лични), но ако ги набљудуваме информациите, нивната ефикасна заштита е можна само во случај ако безбедноста е, од сите видови закани, гарантирана не само со податоци, туку и со уреди во кои тие се обработуваат и чуваат, како и со лица кои работат со тие податоци. Оттука денес сè почесто се користи поимот интегрална заштита на информациите.²⁷

Конечна цел на интегралната заштита на информациите е создавање услови во кои не е можно пресретнување, фалсификување и уништување на информациите. Дејството на ваквата заштита мора да биде непрекинато во времето и во просторот.²⁸ Едно од основните барања на современата заштита на информациите е системскиот пристап. Интегралниот пристап на информациската безбедност подразбира отстранување на сите можни опасности вклучувајќи ги и сите канали на протекување на информации (нивно блокирање) користејќи се со современи научни достигнувања и со интеграциони технологии. Реализацијата на таков приод бара обединување на различни подсистеми за безбедност во единствен систем кој содр-

²⁵ Ibid...

²⁶ Барсуков Д., Интегральная защита информации, Электроника, Наука, технология бизнес, № 3-4, 1998.

²⁷ Ibid

²⁸ Ibid...

жи технички средства (основни и помошни), канали за комуникација, програмска поддршка, бази на податоци и добро обучен персонал. Предноста на наведениот концепт е фактот дека покрај компјутерската безбедност опфаќа и заштита на говорните и видео информациите, што е пак актуелно во контекст на индустриската шпијунажа и бизнис извидување. Недостатокот се гледа во инсистирањето на техничките аспекти на заштитата на информациите не потенцирајќи ги доволно правните, организациските, социолошките и психолошките аспекти.

Заклучок

Во праксата и теоријата на националната безбедност, до неодамна, се сметало дека најважна е воената компонента. Денес очигледни се недостатоците на таквиот приод бидејќи научно-техничката револуција доведе до формирање на информациско општество во кое информацијата е главен фактор во управувањето со светот.

Технолошката револуција во областа на информациските и комуникациските системи предизвика промени во погледот на светот на почетокот на третиот милениум. Масовната компјутеризација и примена на новите информациски технологии доведоа до огромен напредок во сферата на масовните медиуми, бизнисот, индустриското производство, научните истражувања, образование, но за жал, и во војувањето. Глобалните социјални промени, како последица, бараат објективна анализа на формираната информациска средина на светската заедница. Проблемот на информациската безбедност во досегашната историја е анализиран само во контекст на заштита на информациите, пред сè, по пат на тотална физичка заштитеност и со разни ограничувања, што не можат да ги задоволат современите потреби. Информациското општество во третиот милениум, со себе носи нови закани но и нови начини за нивно решавање.

Литература

- Федеральный закон об информации, информатизации и защите информации, Дума, 25.01. 1995.
- Хорев А. А., *Способы и средства защиты информации*, МО РФ, Москва, 1998
- Решение Коллегии Гостехкомиссии России № 7.2/02.03.01 г., *Специальные требования и рекомендации по технической защите конфиденциальной информации*, Москва, 2001.
- П. В. Константинович, *От информационных войны к управляемой конфронтации и сотрудничеству*, журнал Факт № 9, 2001.
- А. Д. Урсул, Т. Н. Цырдя, *Информационная безопасность, сущность, содержание и принципы её обеспечения*, Президент, 09.09.2000.
- Барсуков Д., *Интегральная защита информации*, *Электроника, Наука, технология бизнес*, № 3-4, 1998.
- М. А. Вус, Ю. М. Нестеров, *Информационное общество. Информационное право. Информационная безопасность*.
- В. П. Сальников, *Концептуальные основы обеспечения информационной безопасности российского государства*.
- Концепция национальннебезопасности*, указ на председателот № 1300 од 1997 иредакција № 24 од 2000.

Vancho KENKOV

SAFETY INFORMATION - COMPONENT OF NATIONAL SECURITY IN THE RUSSIAN FEDERATION

Summary

Information security appears not only as one of the forms of security, but also as a cross-section of all forms of security in which information technologies occupy an important place. The concept, content and substance of information security in the doctrines of the United States and the Russian Federation are defined in different ways. The different levels of socio-economic development and different levels of development and application of modern information technologies, lead to seemingly diametrically opposed stops in understanding the term information security. The paper elaborates in information security in the Russian Federation it is defined by the attitude of the general science of safety.

Key words: SECURITY, NATIONAL SECURITY, INTEGRATED SECURITY, INFORMATION SAFETY, INFORMATION SECURITY